

Hjorteviltplan

- med kommunale målsettinger

TØNSBERG
KOMMUNE

Perioden 2027-2032

Innhold

1. Innledning.....	3
1.1 Formål.....	3
1.2 Rammeverk for hjorteviltforvaltningen	3
2. Mål og virkemidler.....	5
2.1 Overordnet mål	5
2.2 Delmål og virkemidler	5
2.2.1 Biologisk mangfold	5
2.2.2 Trafikk	5
2.2.3 Beiteskader i jordbruk og skogbruk.....	6
2.2.4 Andre brukerinteresser i utmarka	6
2.2.5 Landbrukets næringsinteresse	6
2.2.6 Elg	6
2.2.7 Hjort.....	7
2.2.8 Rådyr.....	8
2.2.9 Fastsettelse av lokal forskrift for åpning for bruk av restlysfosterkende og termiske siktemidler til jakt på hjort	8
2.2.10 Andre virkemidler	8
Vedlegg 1: Dagens tilstand – status for Tønsberg kommune.....	9
1. Beitegrunnlag	9
2. Jaktutøvelse – områdene som Tønsberg kommune administrerer	9
2.1 Elg	9
2.2 Hjort.....	10
2.3 Rådyr.....	11
3. Vilt påkjørsler	11
4. Beiteskader jordbruk og skogbruk	12
Vedlegg 2: Bestandsutviklingen av hjortevilt i Tønsberg	13
1. Elg	13
2. Hjort.....	16
3. Rådyr.....	17

1. Innledning

1.1 Formål

Hensikten med å lage egne kommunale mål for hjorteviltforvaltningen i Tønsberg kommune er som følger:

- Følge opp forskrift om forvaltning av hjortevilt § 3 som pålegger kommunen å vedta egne kommunale målsettinger for utviklingen av bestandene elg, hjort og rådyr da det er åpnet for jakt på disse artene.
- Legge til rette for en lokal og langsiktig forvaltning med næringsmessig og rekreasjonsmessig utnytting av viltressursene, der ulemper for jord- og skogbruk og andre samfunnsinteresser holdes på et akseptabelt nivå.
- Sette mål som er retningsgivende for bestandsplaner som det enkelte vald utarbeider.

1.2 Rammeverk for hjorteviltforvaltningen

Kommunen har et overordnet ansvar for verdier og interesser knyttet til opplevelsesverdier, biologisk mangfold, trafikkproblemer, skader på jord- og skogbruk og andre skader/ulempes. Det kommunale ansvaret ligger derfor hovedsakelig i regulering av størrelsen på de ulike bestandene. Kommunen har også ansvar for å ivareta jaktretthavernes rettigheter og rettssikkerhet gjennom å fastsette forskrifter og fatte enkeltvedtak. Rettighetshaverne har ansvaret for å utarbeide bestandsplaner i samsvar med offentlige føringer og kommunens forvaltningsplan for hjorteviltet, samt følge opp egne planer.

- Forvaltningen av hjortevilt er forankret i «Lov om jakt, fangst og felling mv.» (viltressursloven) med tilhørende forskrifter og rundskriv, «Lov om forvaltning av naturens mangfold» (naturmangfoldloven) og «Lov om dyrevelferd».
- Viltressurslovens § 1 beskriver lovens formål: *Lovens formål er å sikre at forvaltning av viltressursene gjennom jakt, fangst, felling og annen håndtering av vilt skjer på en bærekraftig og forsvarlig måte.*
- Naturmangfoldlovens § 1 beskriver lovens formål: *Lovens formål er at naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser tas vare på ved bærekraftig bruk og vern, også slik at den gir grunnlag for menneskenes virksomhet, kultur, helse og trivsel, nå og i fremtiden, også som grunnlag for samisk kultur.*
- I formålsparagrafen (§ 1) i «Lov om dyrevelferd» står det følgende: *Formålet med loven er å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr.*
- «Forskrift om forvaltning av hjortevilt» § 3, beskriver målene for forvaltningen av elg, hjort og rådyr: *Kommunen skal vedta mål for utviklingen av bestandene av elg, hjort og rådyr der det er åpnet for jakt på arten(e). Målene skal blant annet ta hensyn til opplysninger om beitegrunnlag, bestandsutvikling, skader på jord- og skogbruk og omfanget av viltulykker på veg og bane.*

- «Forskrift om forvaltning av hjortevilt» §§ 5 og 6, omhandler åpning av jakt på elg, hjort og rådyr, samt fastsettelse av minsteareal for de samme artene. Dette vurderes på kommunenivå, som resulterer i en kommunal forskrift. Det vises til «Forskrift om adgang til jakt etter elg, hjort og rådyr, Tønsberg kommune, Vestfold».
- «Forskrift om utøvelse av jakt, felling og fangst» § 29a, omhandler bruk av termiske siktemidler. Kommunen skal vurdere behovet for bruk av dette i forbindelse med hjortejakt.
- «Forskrift om kommunale og fylkeskommunale viltfond og fellingsavgifter for elg og hjort», omhandler kommunale viltfond og innkreving av fellingsavgifter. Tønsberg kommune har vedtatt i «Forskrift om gebyrregulativ etter plan- og bygningsloven, matrikkelloven, eierseksjonsloven og viltloven, Tønsberg kommune, Vestfold», at satsene for fellingsavgifter for vilt settes lik maksimalsatsene vedtatt i statsbudsjettet.

Ved neste revisjon av minstearealene, vil satsene for fellingsavgifter inngå i denne forskriften.

- «Strategi for forvaltning av hjortevilt 2026-2030», som er utarbeidet av Miljødirektoratet, vektlegger blant annet at hjorteviltet skal forvaltes uavhengig av menneskeskapte grenser. Arealbruken til hjorteviltet gjør det nødvendig å tenke forvaltning og samarbeid på tvers av administrative grenser.

Kommunene i deler av Vestfold, Telemark og Buskerud har et samarbeidsforum innen viltforvaltning. Der deltar i tillegg Fylkeskommunene i Vestfold og Telemark.

**Tønsberg, Sandefjord og Larvik kommuner har tatt dette samarbeidet ett steg videre, ved å samarbeide om de kommunale hjorteviltplanene, med målsettinger og virkemidler.
Denne planen er utarbeidet i samarbeid med Sandefjord og Larvik kommuner.**

2. Mål og virkemidler

2.1 Overordnet mål

Tønsberg kommune skal ha biologisk sunne hjorteviltstammer som er bærekraftige med hensyn til beitetilgang og annet biologisk mangfold. Bestandene skal forvaltes slik at konflikter med trafikk, jord- og skogbruksnæringen, private hager og øvrig friluftsliv minimaliseres.

Innenfor disse rammene skal hjorteviltet forvaltes til det beste for grunneiere, jaktinteresser og som en matressurs. Jakt etter hjortevilt skal foregå innenfor rammene av gjeldende lovverk og i henhold til viltressursloven § 21 om human jakt.

Hjorteviltbestandene skal ha en biologisk forsvarlig kjønns- og aldersstruktur, og opprettholde sin naturlige genetiske variasjon.

2.2 Delmål og virkemidler

2.2.1 Biologisk mangfold

Målet er å forvalte hjorteviltstammen slik at den ikke truer det biologiske mangfoldet.

Det anses ikke å være nødvendig med spesielle tiltak i forhold til størrelsen på dagens hjorteviltstammer.

2.2.2 Trafikk

Målet er å redusere vilt påkjørsler betraktelig – spesielt for rådyr.

Det er vanskelig å sette et konkret mål for denne utfordringen. Det er flere ting kommunen i samarbeid med andre kan gjøre for å bedre situasjonen.

- Kommunen har redusert minstearealet for jakt på rådyr, slik at uttaket av rådyr kan økes og at viltpåkjørslene kan reduseres.
- Kommunen oppfordrer Statens Vegvesen til å utbedre viltgjerder umiddelbart etter at skade oppdages, samt sette opp varselstiltak på spesielt utsatte strekninger.
- Viltfondsmidler kan også benyttes til rydding av veistrekninger.

Målkritereier for Tønsberg kommune – antall påkjørsler

Mål	Gjennomsnitt 2021 - 2025	Delmål 2032	Milepæl 2037	Virkemiddel
Elg	6	4	3	Sikringstiltak. Informasjon. Lokale bestandsreduksjoner.
Hjort	1	1	1	Sikringstiltak. Informasjon. Lokale bestandsreduksjoner.
Rådyr	154	110	75	Sikringstiltak. Informasjon. Lokale bestandsreduksjoner.

2.2.3 Beiteskader i jordbruk og skogbruk

Målet er at hjorteviltbestandene skal forvaltes slik at beiteskader i jord- og skogbruket ikke rammer næringen i urimelig grad.

Virkemidler som aktørene har for å redusere beiteskader er:

- At jaktlagene jakter på dyrene som oppholder seg i åkrene og nær gårdsbebyggelsen. Kommunen forventer at valdene og jaktrettshaverne samarbeider slik at dyr blir felt på de områdene som er berørt av skader.
- Rådyrbestanden er svært stor enkelte steder. Hele rådyrbestanden bør derfor senkes i slike områder. Her må valdene og jaktrettshaverne samarbeide slik at valdstørrelsene blir så store at det kan gis fri avskyting (20 x minstearealet).
- Kommunen vil ha en høy terskel for å gi skadefellingstillatelse, selv om det ikke finnes skadeerstatningsordninger. Vald og jaktrettshavere har gode muligheter for å finne løsninger – som nevnt over.

2.2.4 Andre brukerinteresser i utmarka

Målet er at jakta skal utøves på en slik måte at andre brukere av utmarka ikke fortrenges i jakttida.

Både jegere og andre som ferdes i utmarka må vise respekt for og hensynta hverandres aktivitet. Følgende kan gjøres hvis målet ikke innfris:

- Fylkeskommunen kan på eget initiativ eller etter forslag fra kommunen innskrenke jakttiden på elg og/eller hjort. Dette kan gjøres hvis jaktutøvelsen i enkelte områder hindrer annen friluftsutøvelse eller annen jaktutøvelse.

2.2.5 Landbrukets næringsinteresse

Målet er at hjorteviltforvaltningen skal være bærekraftig, og gi en høyest mulig avkastning for landbruksnæringen. Dette skal foregå innenfor det som er naturens bærekraftige tålegrense og de øvrige samfunns mål nevnt i planen.

Ifølge viltressursloven er det ingen som eier viltet, men loven gir grunneier jaktretten. Jaktretten blir på den måten avkastningen fra viltstammen og kan sammenliknes med øvrige inntekter fra landbruket. Dette gjør at en del grunneiere ønsker en viltstamme som gir en høy tetthet og derved høy avkastning. Dette ønsket må balanseres mot øvrige interesser for viltstammen.

2.2.6 Elg

Målet er at elgbestandens sunnhet, kondisjon og produktivitet skal forbedres gjennom fortsatt fokus på bestandens sammensetning og størrelse i forhold til beitetilgangen.

Kommunens målsettinger for elg:

- Kalveandelen skal være minimum 50 % av totaluttaket.
- Ku/okse-forholdet skal være maks 1,25:1 blant voksne dyr, målt ved «Sett elg».
- Kjønnfordelingen på voksne dyr skal være 50/50 av totaluttaket. Dette forutsetter at målet for ku/okse-forholdet er nådd.
- Overføringen av kvote mellom år i planperioden tillates inntil 10 % av årlig tildelt kvote.

Presiseringer:

- Kalv kan felles istedenfor voksen dyr.
- Nedklassifisering tillates ikke.

Kommunens anbefalinger:

- Det bør tilstrebes ku/okse-forhold på 1:1 blant voksne dyr, målt ved «Sett elg».
- Det bør tilstrebes en god andel av store okser i bestanden og at dette bør synliggjøres i planene til bestandsplanområdene.
- Det anbefales at mellomstore okser fra og med 5 til og med 10 tagger spares.

Målkritereier for Tønsberg kommune

Mål	Gjennomsnitt 2021 - 2025	Delmål 2032	Milepæl 2037	Virkemiddel
Sett kalv per ku	0,45	0,55	0,70	Øke alderen. Høy andel unge dyr i avskytingen.
Slaktevekt kalv	45	50	60	Øke alderen. Høy andel unge dyr i avskytingen.
Sett ku per okse	2,1	1,25	1,1	50 % kjønnsfordeling i avskytingen på alle kategorier.

2.2.7 Hjort

Målet er at kommunene skal ha en bærekraftig hjortestamme. Denne stammen er i vekst. Det er viktig å beskutte stammen på en riktig måte, slik at en opprettholder en god sunnhet, kondisjon og produktivitet. Stammen bør beskattes forholdsvis hardt, slik at den ikke blir for stor. Det er også et mål at rettighetshaverne profesjonaliserer hjortejakta gjennom hensiktsmessig organisering og jaktutøvelse, på tvers av dagens jaktfeltstrukturer.

Kommunens målsettinger for avskyting av hjort:

- Andelen voksen bukk (>2,5år) skal være maksimalt 15 % av totaluttaket.
- Andelen spissbukk (1,5 år) skal være maksimalt 10 % av totaluttaket.
- Andelen hind fra og med 1,5 år skal være maksimalt 50 %.
- Andelen kalv skal være minimum 25 % av totaluttaket.

Presiseringer:

- Spissbukk (1,5 år) kan felles istedenfor voksne hanndyr (>2,5 år).
- Kalv kan felles istedenfor voksne dyr, 1,5 år og eldre.
- Nedklassifisering tillates ikke.
- Søknad om fri avskyting av hjortekalv innvilges kun til vald med godkjente bestandsplaner.

Kommunens anbefalinger:

- Det anbefales å ha en høy andel store bukker i bestanden, og at det kun tillates felt 1 voksen bukk over 11 tagger per 30 felte hjort.

Målkritereier for Tønsberg kommune

Mål	Gjennomsnitt 2021 - 2025	Delmål 2032	Milepæl 2037	Virkemiddel
Sett kalv per kolle	0,48	0,55	0,6	Øke alderen. Høy andel unge dyr i avskytingen.
Slaktevekt kalv	30	30	30	Øke alderen. Høy andel unge dyr i avskytingen.
Slaktevekt ungdyr	50	50	50	Øke alderen. Høy andel unge dyr i avskytingen, tidlig brunst og kalving.

Kondisjonen i våre områder er bra, da det ikke har blitt for stor bestand enda. Det som er viktig for Tønsberg kommune, er å opprettholde vektene slik de er i dag.

2.2.8 Rådyr

Målet er at uttaket av rådyr skal økes, spesielt for å redusere viltpåkjørslar.

Det er også et mål at rettighetshaverne profesjonaliserer rådyrjakta gjennom hensiktsmessig organisering og jaktutøvelse, på tvers av dagens jaktfeltstrukturer.

2.2.9 Fastsettelse av lokal forskrift for åpning for bruk av restlysfosterkende og termiske siktemidler til jakt på hjort

For at kommunen skal kunne åpne for bruk av termiske siktemidler, skal det være med mål om å avverge alvorlig skade på natur- eller samfunnsinteresser som følge av høy bestandstetthet, jf. «Forskrift om utøvelse av jakt, felling og fangst» § 29a.

Dette innebærer betydelige skader som fører til store økonomiske konsekvenser på jordbruks- eller skogbruksarealer, eller at trafikkpåkjørslar av hjort er et stort problem.

Pr. i dag har ikke Tønsberg kommune store utfordringer i forhold til skader som skyldes hjort. Det blir derfor ikke åpnet for bruk av termiske siktemidler til jakt på hjort førstkommende høst. Kommunen vil vurderer dette fortløpende, og opprettelse av kommunal forskrift vil bli sendt på høring hvis skadeomfanget økes.

2.2.10 Andre virkemidler

Alle storvaldene skal levere flerårige bestandsplaner som skal godkjennes av kommunen.

Kommunen ønsker god dialog med rettighetshaverne gjennom dialog og fellesmøter om hjorteviltforvaltningen.

Kommunen ønsker et tettere samarbeid bestandsplanområdene imellom. Dette for å kunne samordne avskytingsstrategien der hvor det er hensiktsmessig.

Viltfondet skal aktivt brukes til å øke kunnskapen om viltet og beslutningsgrunnlaget i hjorteviltforvaltningen.

Rettighetshaverne har ansvaret for å oppfylle lovverkets krav til ettersøkshund. Kommunen har kontrollfunksjonen.

Vedlegg 1: Dagens tilstand – status for Tønsberg kommune

1. Beitegrunnlag

Beitegrunnlaget bestemmes av markas iboende produksjonsevne (bonitet, klima, geologi, topografi) og vegetasjonstyper. I tillegg er det variable faktorer som bl.a. skogsdrift, arealbruksendringer og beiting av sau/storfe som også påvirker beitetilbudet i et område.

Elgens beiteressurser har de siste 15-20 årene fått økt oppmerksomhet i kommunal og regional viltforvaltning, som følge av reduserte slaktevekter, sviktende kalverekruttering og en reduksjon av elgstammen i store deler av Sør-Norge.

Det ble gjennomført elgbeitetaksering i Vestfold og Telemark i 2019, i regi av Faun Naturforvaltning AS. Det var forholdsvis få prøveflater som ble taksert. Det har skjedd store endringer av elgstammen etter denne takseringen.

Tønsberg kommune bør gjennomføre en ny og mer dekkende beitetaksering, og en slik taksering bør gjennomføres hvert 10. år. Mulige finansieringskilder er bl.a. kommunalt viltfond, rentemidler og fylkeskommunale midler.

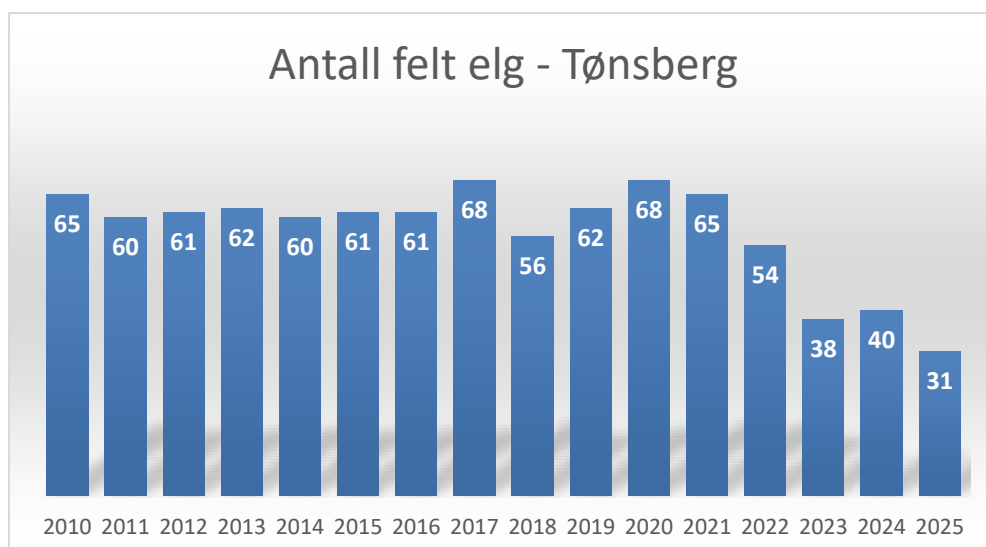
2. Jaktutøvelse – områdene som Tønsberg kommune administrerer

2.1 Elg

Pr. 2026 er det 2 storvald med bestandsplan som Tønsberg kommune administrerer, og 2 vald som får direkte tildeling. Tønsberg kommune administrer deler av Sandefjord og Holmestrand, og hele Horten i tillegg til Tønsberg.

Minstearealet for elg har blitt justert slik at det passer med tildelingene som blir gitt i de ulike områdene. Minstearealet for elg vil igjen bli endret i løpet av 1-2 år. Tildeling av fellingstillatelser og antall skutte dyr har vært synkende de siste årene.

Variasjonen av elgtettheten i Tønsberg er stor. De ytre arealene mot sjøen innehar stor tetthet av bebyggelse og veier, som gjør de sammenhengende skogpartiene mindre, og elgbestanden er forholdsvis lav. I enkelte områder er utmarka inngjerdet for husdyrbeite, og i sommerhalvåret kan dette være en barriere for elgen. I de indre områdene er det mer sammenhengende skogsområder, og elgtettheten er høyere.

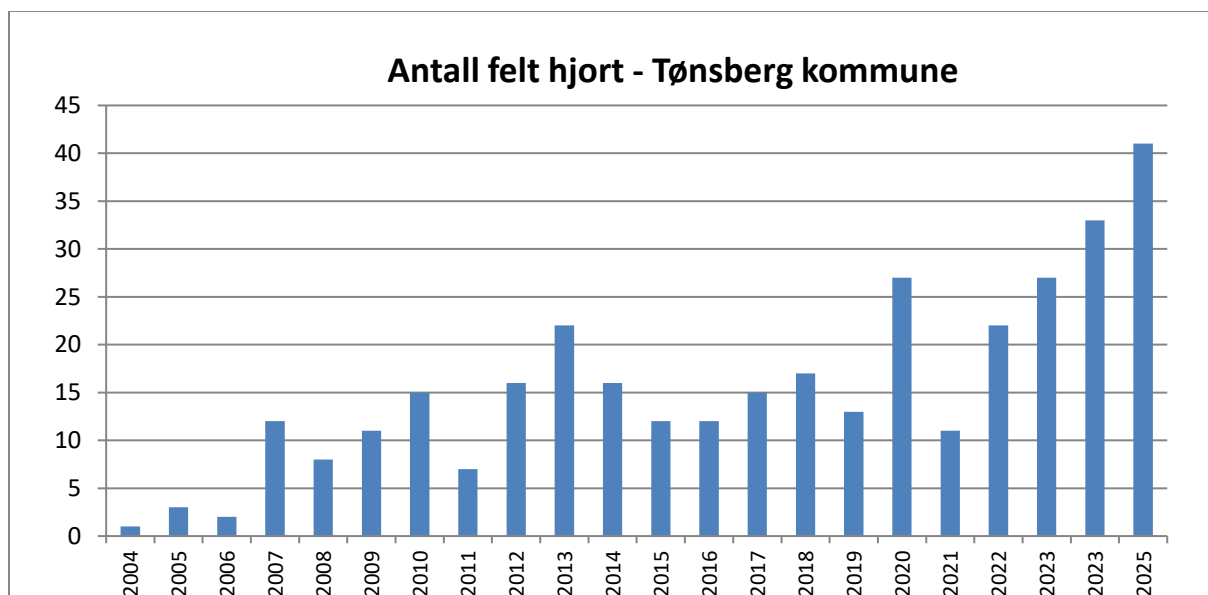
Figur 1: Antall felte elg i området som Tønsberg kommune administrerer. F.o.m. 2021 kom det inn et nytt areal på ca. 13 500 daa.

2.2 Hjort

Pr. 2026 er det ett storvald og 5 vald som får direkte tildeling. Tønsberg kommune administrerer deler av Sandefjord kommune i tillegg til Tønsberg.

De siste årene har kommunen tildelt kvote på hjort ved å fravike minstearealet med opptil 50 %. Minstearealet for hjort vil igjen bli endret i løpet av 1-2 år.

Hjortebestanden har vært stekt økende de siste årene. Det varierer gjennom året hvor hjorteflokkene oppholder seg, men ser at den største tettheten nå er i Våle.

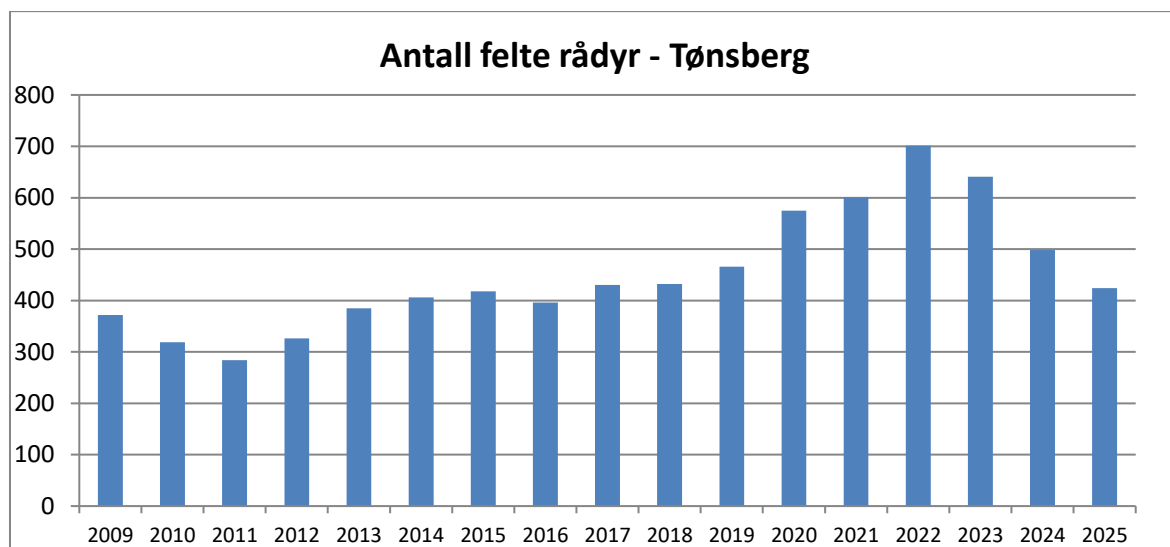
Figur 2: Antall felte hjort i området som Tønsberg kommune administrerer.

2.3 Rådyr

Pr. 2026 er det 116 rådyrvald i Tønsberg. En liten del av Sandefjord blir administrert av Tønsberg kommune. Her er det et stort forbedringspotensial når det gjelder å slå sammen vald, slik at jaktutøvelsen og forvaltningen kan bli mer effektiv og samstemt.

Tettheten av rådyr er desidert størst i gamle Tønsberg kommune. I dette området er minstearealet lavt i forhold til resten av kommunen. Det høyeste minstearealet er i Vivestad.

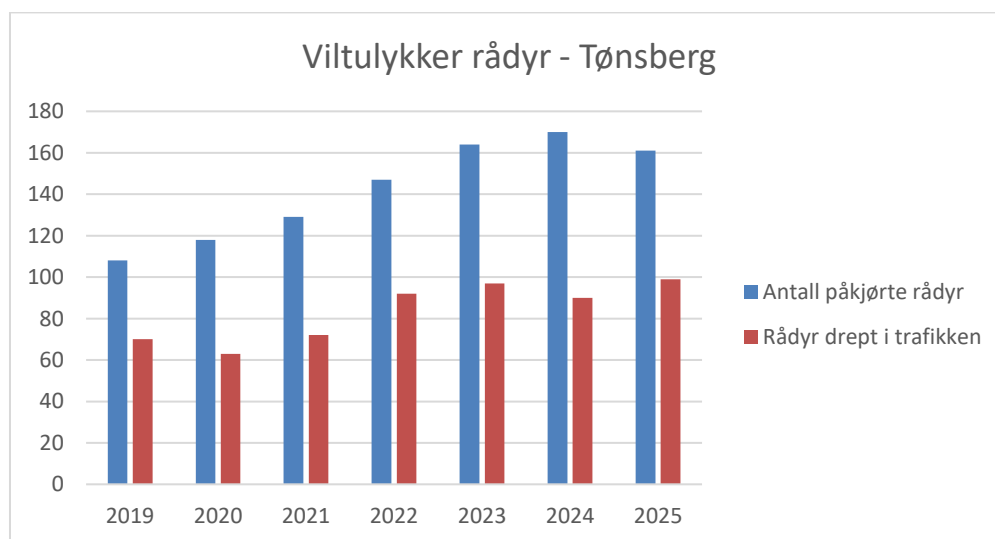
Etter at minstearealet ble redusert og kvotene ble høye, gikk avskytingen opp. De par siste årene har bestanden blitt mindre på innsiden av E-18, noe som bl.a. skyldes en økning av gaupebestanden.

Figur 3: Antall felte rådyr i området som Tønsberg kommune administrerer.

3. Viltpåkjørsler

Figur 4 viser antall rådyr som er påkjørt og drept som følge av viltpåkjørsler i Tønsberg kommune. Det var i 2019 registreringene av alle påkjørsler ble komplette, ut fra hva fallviltgruppa i kommunen har fått meldinger om. I tillegg kommer påkjørslene av elg og hjort. I samme periode varierte antall påkjørte elg pr. år fra 5 til 10 dyr, og for hjort mellom 0 til 3.

Figur 4: Antall påkjørte og drepte rådyr som følge av påkjørsler.

I Tønsberg er det langs E-18 bygd viltgjerdar og overganger for viltet. Andre stader er det beste forebyggjende tiltaket at terrenget langs veien ryddes for vegetasjon, slik at sjåførene lettere kan se dyrene. I tillegg settes det opp varselskilt på de strekningene hvor det er vilttrekk.

Kommunen senket minstearealet betraktelig i 2020, slik at kvotene på rådyr økte. Grunnen var at antall påkjørsler skulle reduseres. Ut fra statistikken har ikke dette gitt den ønskelige virkningen enda.

Det er flere grunner til at kommunen ønsker et høgere uttak av rådyr. De påkjørte dyrene lider, skadde dyr blir ikke alltid funnet, samt at mordyr blir drept i trafikken, mens de hjelpeløse kalvene blir igjen. Sammenstøt med hjortevilt er også en påkjenning for de sjåførene som er involvert – både psykisk, fysisk og økonomisk.

Det er kommunen som har ansvaret for å organisere fallviltarbeidet. Landbrukskontoret har ansatt 6 personer som utfører disse oppdragene. Dette blir gjennomført ved en vakttelefonordning. Fallviltpersonene ruller vaktordningen, ved å ha vakt i en uke av gangen. Trafikantene kontakter politiet, som igjen varsler viltvakttelefonen til Tønsberg. Fra 2020 er ordningen finansiert over driftsbudsjettet, mens utstyr er kjøpt inn gjennom viltfondet.

4. Beiteskader jordbruk og skogbruk

Tidligere da elgstammen var større, var det også vesentlig større problemer med beiting i åkrene. Det forekom til dels betydelige beiteskader, spesielt på grønnsaker og havreåkre. Rådyrene kan gjøre en del skade i grønnsakåkrene. Slik det er nå, får kommunen sjelden inn meldinger om skade.

Hverken kommunen eller staten har tilskuddordninger for skade forårsaket av hjortevilt, og beiteskader kan derfor i enkelte tilfeller påføre grunneier vesentlig økonomisk tap. Når det gjelder skogbruket foretrekker elgen barskog med rikelig løvtreinnslag og den kan gjøre store skader på ungskog av furu. Furu tåler beiting forholdsvis godt, men i de mest utbredte vinterbeiteområdene kan beitetrykket bli så hardt at ungsoggen blir holdt nede.

Hjorten beiter gran og furu kun dersom matsituasjonen er kritisk. Hjorten påfører som regel skogen beskjeden skade, men under strenge vintre kan skadene bli omfattende når dyrene gnager bark og beiter skudd på gran og furu.

Rådyr er en bakkebeiter som foretrekker blåbær, lyng og løvtrær som rogn, selje og vier. Det er sjelden beiteskader på kulturplanter, men rådyr kan gjøre stor skade i jordbæråkre, nyplanta grønnsaker og noe i juletreplantasjer.

I tillegg til beiteskader på skogen, skjer det også feieskader når hjortedyrene feier geviene. Dette fører til at bark flenges av, og at greiner, og noen ganger hele toppen av treet kan bli slått i stykker av geviene. Rådyrene feier geviene på våren. Elgen og hjorten feier geviene i august-september. Elgen er det hjortedyret som lager de mest omfattende skadene på enkelttrær.

Vedlegg 2: Bestandsutviklingen av hjortevilt i Tønsberg

1. Elg

Overvåkningsprogrammet for hjortevilt

Overvåkningsprogrammet for hjortevilt ble etablert av Miljødirektoratet i 1991 og har i hele løpeperioden vært drevet av Norsk institutt for naturforskning (NINA). Hovedformålet for programmet er at det skal fungere som et økologisk varslingsystem og gi grunnlag for å vurdere utviklingen i ville hjorteviltbestander og deres naturmiljø ved hjelp av enkle data innsamlet fra utvalgte overvåkingsområder.

Deler av Tønsberg kommune har vært med i dette overvåkningsprogrammet fra starten av, og de siste årene har hele området som Tønsberg administrerer vært med. Det refereres nå til [NINA Rapport 2141, Hjortevilt 1991-2021](#):

I Vestfold og Telemark har overvåkingsbestanden vært relativt stabil de siste 7-8 årene, med en mulig nedgang i 2021. Dagens bestand er lav i forhold til den historiske toppen på starten av 1990-tallet, og dette har konsekvenser for hvor mange elg som felles i regionen. De siste fem årene er det felt omkring en tredjedel av antallet elg som ble felt i første femårsperiode. På det tidspunktet var bestandstettheten av elg i Vestfold og Telemark blant i høyeste i Norge, mens dagens tetthet befinner seg rundt gjennomsnittet.

De siste fem årene har det vært sett omkring 2 kyr pr. okse i løpet av jakta, hvilket er noe under gjennomsnittet fra den første femårsperioden. Lavest var kjønnsraten i 2007 da det ble sett færre enn 1,5 ku pr. okse. På det tidspunktet ble det felt omkring like mange okser som kyr og bestanden var relativt stabil. Kraftig redusert avskyting av okser de to siste årene vil sannsynligvis føre til en ny nedgang i bestandens kjønns sammensetning og et mer balansert forhold mellom ku og okse.

Den negative utviklingen i elgens slaktevekter fortsatte i siste femårsperiode, i det minste for kalver og okser. For åringskyr og eldre kyr var utviklingen mer diffus. Felles for alle kjønns- og aldersgrupper er at vektene er langt lavere nå enn på starten av 1990 tallet. Siden 1991 har kalv- og åringsvektene falt med omkring 15 %, mens vektene blant eldre dyr har falt noe mindre. I siste femårsperiode veide en gjennomsnittlig oksekalv 49 kg som slakt og en kukalv 47 kg. Til sammenligning veide en gjennomsnittlig okse- og kukalv henholdsvis 57 og 53 kilo på tvers av hele overvåkingsperioden (1991-2021).

I Vestfold og Telemark har skutte okser og kyr stort sett økt i alder siden 1991 med en tendens til nedgang i siste femårsperiode. I gjennomsnitt var skutte kyr og okser henholdsvis 6,3 og 4,1 år gamle i overvåkingsperioden og svakt høyere i siste femårsperiode.

Rekrutteringsratene er lave i overvåkingsbestanden i Vestfold og Telemark, men har lenge holdt seg på et relativt stabilt nivå. Trenden de siste fem årene har likevel vært negativ, med rekordlave verdier i både 2018 og 2021. Vi tror den tørre og varme sommeren i 2018 også har vært utslagsgivende for de lave vektene i 2021, når kalvene fra 2018 normalt sett skulle starte å reprodusere. Også tvillingratene var rekordlave de siste tre årene i samsvar med de lave slaktevektene som er registrert for elgkyr i området.

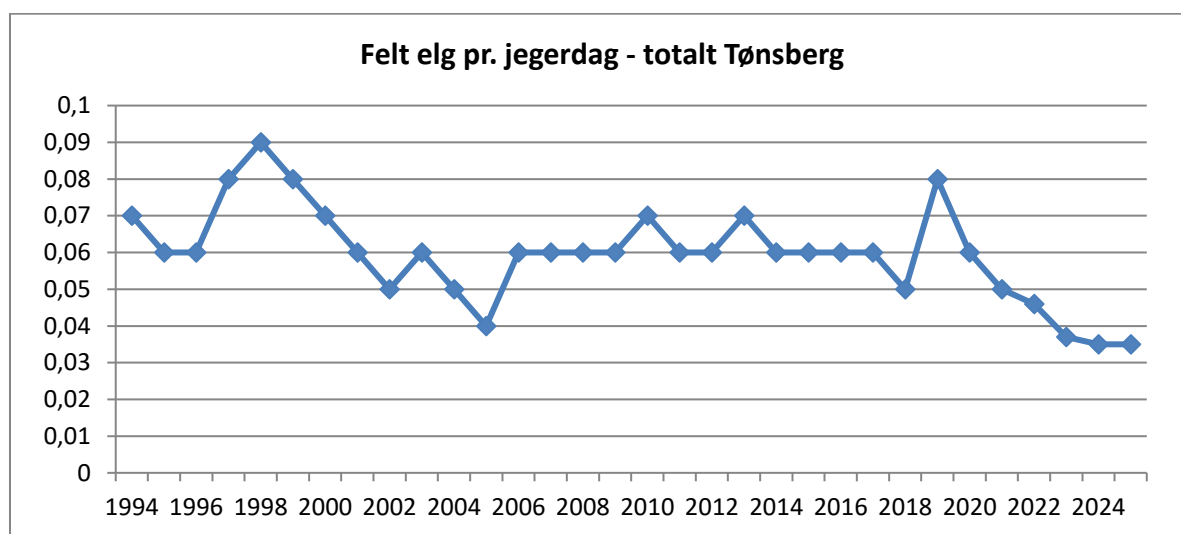
Sett-elg-data:

En elgstammes utvikling over flere år kan beskrives ut fra registrert antall felte elg og antall sett elg fordelt på alder og kjønn. «Sett elg»-registreringene er en metode hvor jegerne registrerer elgene de ser hver dag i løpet av elgjakta og deretter beregnes ulike parametere som sier noe om elgstammens utvikling.

Felt elg pr. jegerdag:

Felt elg per jegerdag viser den relative utviklingen i bestandsstørrelse over tid. Den sier imidlertid ikke noe om den faktiske bestandsstørrelsen. En jegerdag er en jeger som har jaktet i en dag, uavhengig av antall timer.

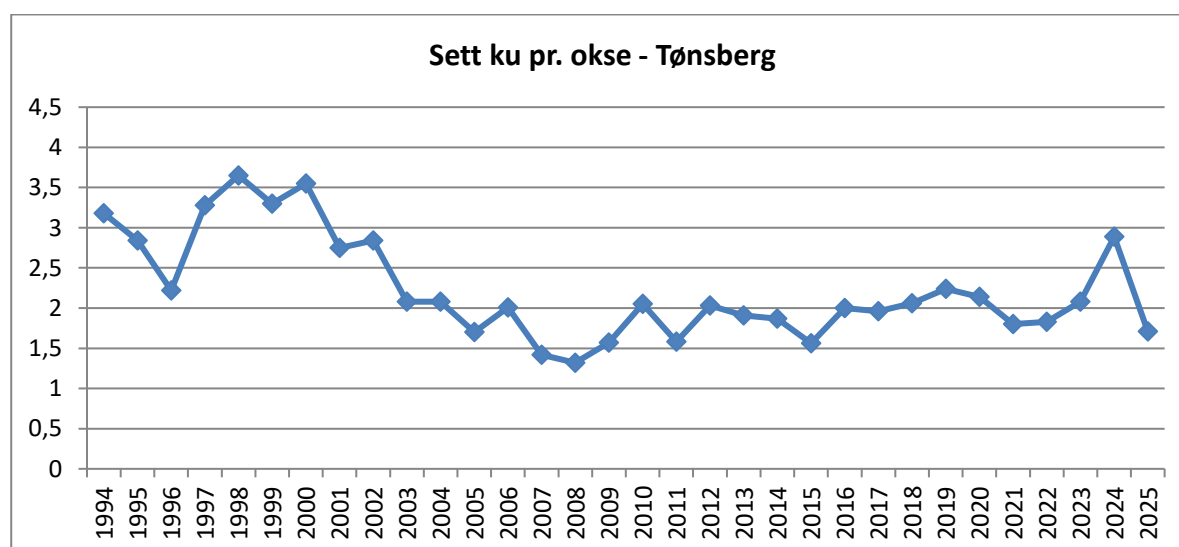
Ut fra figuren ser en at bestanden av elg er på vei nedover i våre områder. Denne trenden vises i hele Sør-Norge.

Figur 1a: Felt elg per jegerdag i området som Tønsberg administrerer (Hjorteviltregisteret).

Sett ku pr. okse:

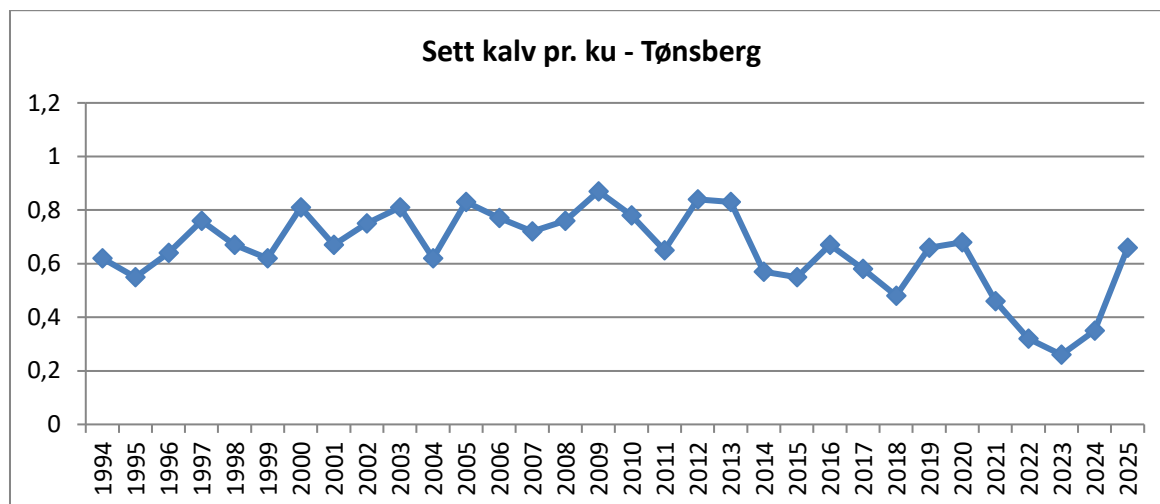
I en elgstamme er det viktig at det er mange nok okser til å bedekke kyrne i første brunstperiode. Dette fører til tidligere kalvinger, som igjen resulterer i større kalver med høyere vekter når vinteren kommer. Forskerne mener at et forholdstall mellom ku/okse bør være ned mot på 1:1. For Tønsberg sin del, er det for mange kuer i forhold til okser. Ku/okse-forholdet ligger i 2025 på 1,7:1.

Figur 2a: Sett ku per okse i området som Tønsberg administrerer (Hjorteviltregisteret).

Sett kalv pr. ku:

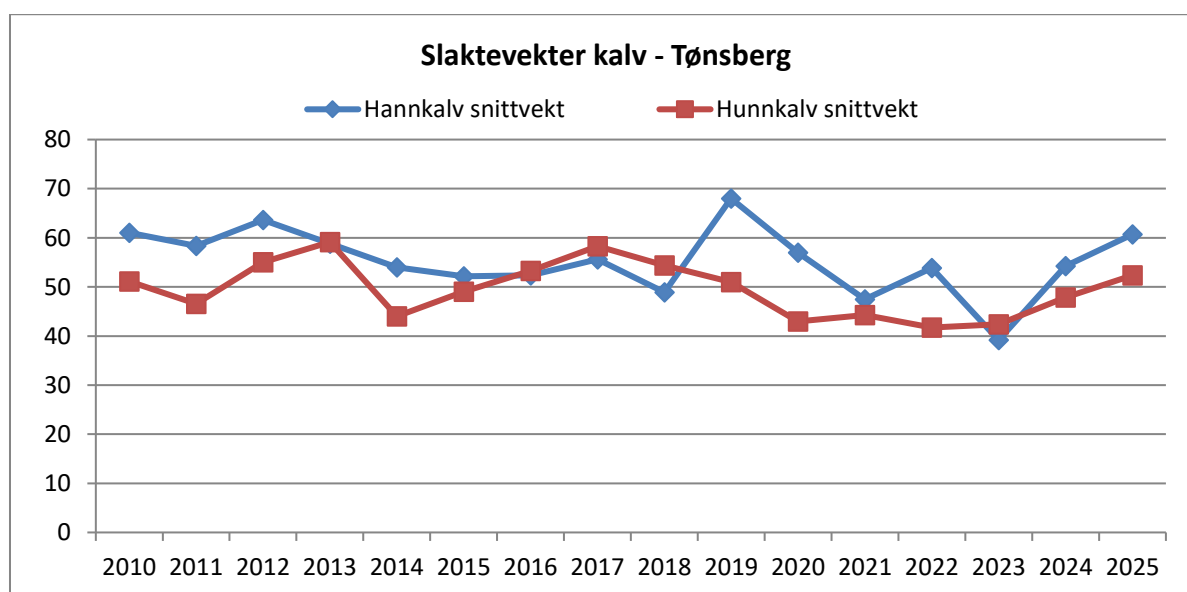
Sett kalv pr. ku viser utviklingen i rekrutteringen av kalv i bestanden. Rekrutteringen av kalv kan påvirkes av mange faktorer, som alder på kyrene i bestanden og klimatiske forhold. Forskningen mener at denne grafen bør ligge over 0,6. Ut fra graf 3a, ser vi at produktiviteten i Tønsberg har vært lav de siste årene, men i 2025 var det igjen et år hvor rekrutteringen av kalv var bedre.

Figur 3a: Sett kalv per ku i området som Tønsberg administrerer (Hjorteviltregisteret).

Slaktevektdata:

En faktor for å kunne vurdere bestandskondisjonen er å se på gjennomsnittlige slaktevekter. Det blir skutt få 1,5-års gamle dyr, så statistikkgrunnlaget blir for dårlig. Vi viser derfor kalvevektene. I Tønsberg har gjennomsnittlig slaktevekt på kalver hatt en svak oppgang de to siste årene. Det har generelt vært lave slaktevekter de siste årene – også i andre områder i Sør-Norge.

Figur 4a: Gjennomsnittlig slaktevekt på kalver, fordelt på hanndyr og hunndyr som Tønsberg administrerer (Hjorteviltregisteret).

Det er fortsatt noe usikkerhet om hva som er grunnen(e) til kondisjonsreduksjonen av elgstammen. Nedenfor er det nevnt noen faktorer.

Beitegrunnlaget. Elgens beiteressurser har de siste 15-20 årene fått økt oppmerksomhet i kommunal og regional viltforvaltning som følge av reduserte slaktevekter og sviktende kalverekruttering i elgbestandene i store deler av Sør-Norge. Hovedårsaken til nedgangen i bestandskondisjon tilskrives næringsbegrensning (høykvalitetsfôr), som følge av et vedvarende høyt beitetrykk på elgens viktigste beiteplanter (Faun Naturforvaltning AS.)

Årsklasse- og moreffekten er en teori om at individer som er født små forblir små gjennom hele livet, og at små mødre produserer små avkom. For å motvirke denne effekten er beitegrunnlaget viktig, men også bestandssammensetningen. Det er viktig å ha nok eldre og store okser i bestanden. Det gjør at kuene går raskere i brunst med påfølgende tidlig kalving om våren. Eldre kyr får som regel oftere tvillingkalver og føder større kalver enn yngre kyr. Det å spare eldre, store hunndyr er også viktig.

Klimatisk effekt. Vekstsesongen i Norge er blitt lengre og elgkalvene får ikke nyttiggjort seg av det mest næringsrike og lettfordøyelige beitet i dieperioden eller når kalven starter å beite.

2. Hjort

Tilgjengelig informasjon fra «Sett hjort» er meget begrenset. Det finnes ikke godt nok statistikkgrunnlag til å gjøre noen analyser ut ifra det.

Enkelte år leverer Tønsberg kommune inn materiale til overvåkningsprogrammet for hjort. Det refereres derfor kort om utviklingstrekk fra Vestfold/Telemark fra den samme rapporten som ble utgitt i 2021 for elg:

Vestfold og Telemark ble representert med en overvåkingsregion for hjort i 2012. Også her forventet vi en gradvis bestandsøkning, og dette er også hva som antydes av fellingstall og sett hjort-indeks. Innføringen av sett hjort-overvåkingen har skjedd til litt ulike tidspunkt i regionen, men synes å stabilisere seg raskt når den først ble innført.

I region Vestfold og Telemark har avskytingen hatt en moderat overvekt av hanndyr. Fra 2016 indikerer antall koller sett pr. bukk-indeksen en gradvis skjeve kjønnsammensetning i bestanden. De siste årene med sett hjort-data er også de med best oppslutning. Tendensen sammenfaller med at gjennomsnittsalderen for felte bukker er redusert. Dette antyder et økt jakttrykk på bukkene, noe som bidrar til å senke den forventede levealderen. For felte koller er det ingen tydelig utviklingstrend for aldersfordelingen, men sammenlignet med de andre overvåkingsregionene er det en større andel felte koller i den eldste aldersklassen i Vestfold og Telemark.

Hjorten i Vestfold og Telemark har gjennomgående de høyeste vektene av alle overvåkingsregioner. Sammenlignet med dagens situasjon i Vestland sør, er en gjennomsnittlig kalv og ettåring henholdsvis 27 % og 29 % tyngre i Vestfold og Telemark. Dette illustrerer at hjorten ennå har svært gode vekstbetingelser i Sørøst-Norge. Med unntak for ettårige koller er det heller ingen negativ utviklingstrend å spore i slaktevekter for kalv og ettåringer. Trenden blant ettårskollene er sterkt påvirket av de høye vektene i 2012, men viser likevel en signifikant nedgang selv om dette året fjernes.

Blant rettighetshavere er det ulike oppfatninger om bestandsøkningen er ønsket. Noen ser den som en fremmedart som er en trussel mot elgbestanden, og frykter barknag på yngre produksjonsskog

av gran. Andre ser det som en spennende ny art å jakte på.

Forsker Erling Meisingset i NINA peker på noen forskjeller mellom hjort og elg. Hjorten er i større grad et trekkdyr. Årsleveområde for en hjort er derfor mye større enn for en elg. Hjorten har en tendens til å flokke seg sammen, og kun bruke et avgrenset areal av et større skogområde. Hjort og elg kan beite på de samme plantene, men hjorten er i større grad en graseter. Diettforskning viser at hjorten er en større trussel mot rådyr enn elg.

I Tønsberg er de klimatiske forholdene gode, og en kan forvente at hjortebestanden kan bli noe større. Ettersom hjorten bruker et område flokkvis og at den trekker, kan en ikke forvente å ha en jamn bestand i alle vald og jaktfelt i kommunen.

3. Rådyr

Rådyrstammen i Tønsberg påvirkes i stor grad av klimaet og av predatorer som rev og gaupe. Vintre som har mye snø, kulde og i tillegg er lange, påvirker rådyrbestanden i negativ retning. Dyrene kan da bli utmattet og dø. I tillegg er de et lett bytte for rovdypene. Det som er vanlig etter harde vintre, er at det blir født forholdsvis få kalver. Hunndypene kan kaste ett eller flere fostre gjennom den tøffe perioden. I perioder med milde vintre og lite snø, tar rådyrbestanden seg raskt opp.

En annen faktor som påvirker rådyrbestanden er trafikkpåkørsler som er omtalt tidligere i planen.

Jaktuttaket har også en betydelig påvirkning på størrelsen av stammen.

De siste årene har det kommet en dødelig diaré sykdom hos rådyrene bl.a. i Tønsberg. Veterinærinstituttet forsker på denne sykdommen, men har så langt ikke funnet ut hva grunnen er. Det eneste de vet er at dette forekommer der hvor det er svært tette bestand av rådyr.

Ut fra alle disse faktorene, kan bestanden av rådyr, raskt gå opp og ned, og de har ikke en like jamn utvikling som elg og hjort.